

ЩОДО ЗАГАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ

Сергій Петрович СОКАЛЬСЬКИЙ,

*старший судовий експерт Донецького науково-
дослідного експертно-криміналістичного
центру МВС України*

Державна дактилоскопічна реєстрація – це діяльність, яка здійснюється органами виконавчої влади та державними інститутами по отриманню, обліку, зберіганню, класифікації та видачі інформації, встановлення або підтвердження особи людини. Система дактилоскопічної реєстрації, що існувала в Україні (УРСР) з перших десятиліть ХХ століття вирішувала, в основному, завдання встановлення осіб, що підлягають кримінальній дактилоскопічній реєстрації, тобто засуджених, які підлягають кримінальній відповідальності. Вони обов'язковим чином дактилоскопіювались, їх дактилокарти вливались у картотеки інформаційних центрів регіональних управлінь МВС. Питання про використання дактилоскопічної реєстрації в ширшому плані стояло з тих пір, як були створені перші картотечні системи дактилоскопічного обліку. Згодом це питання ставало дедалі гострішим. Це обумовлювалося, наприклад, наявними в ряді випадків складнощами щодо встановлення особи невідомих трупів, жертв нещасних випадків, техногенних і природних катастроф, авіакатастроф, жертв локальних військових конфліктів і т.п.

Стримувало широке застосування дактилоскопічної реєстрації наступне:

- десятипальцевий принцип організації карткової системи – при відсутності якоїсь кількості відбитків пальців на «запросній» дактилокарті, складність і час пошуку по картотеці зростали в десятки або навіть сотні разів;

- вона не могла бути оперативною, швидкодіючою в зв'язку з високою працемісткістю роботи з картотечними обліками.

Створення автоматизованих дактилоскопічних систем вирішувало ці проблеми:

- пошук ведеться не за десятипальцевим принципом, як в картотечних обліках, АДІС (автоматизована дактилоскопічна інформаційна система) є системою монодактилоскопічною, тобто для пошуку достатньо одного відбитка пальця руки або навіть його фрагмента, це забезпечує можливість встановлення особи, наприклад невідомих трупів, коли обсяг дактилоскопічного матеріалу може бути досить малим;

- швидкість пошуку визначалася рівнем і якістю програмного забезпечення та алгоритмів пошуку і кодування папілярних візерунків, а також об'ємом і швидкодією всього програмно-технічного комплексу АДІС.

Дактилоскопічний метод дослідження за понад сто років свого існування довів свої переваги. Окремі аспекти щодо суті та особливостей використання дактилоскопічних обліків у діяльності правоохоронної системи досліджували багато відомих вчених-юристів, зокрема

В. К. Лисиченко, В. О. Коновалова, Н. І. Клименко, В. Г. Гончаренко, Р. С. Белкін, Л. Ю. Ароцкер та інші.

Головна мета статті – обґрунтування створення єдиної багатофункціональної системи дактилоскопічних обліків в Україні як елемента реалізації криміналістичного попередження злочинів.

Криміналістична реєстрація – це основана на застосуванні закономірностей існування, функціонування і практичного використання криміналістично-значимої інформації щодо механізму злочину і його складових елементів система наукових положень і висновків, а також відповідних їм технічних засобів, методів і практичної діяльності, застосовуваних з метою розкриття, розслідування і попередження злочинів. Загальновідомо, що в системі криміналістичної реєстрації ведеться облік трьох груп об'єктів: особи, предметів і злочину. Найпоширенішою реєстраційною ознакою людини є відбитки пальців рук, які формують дактилоскопічний облік. В даний час, з огляду на рівень суспільних відносин, науково-технічне забезпечення діяльності правоохоронних органів і органів державної влади та рівень злочинності, питання вдосконалення дактилоскопічної реєстрації є більш ніж актуальними. Всі криміналістичні обліки, в тому числі дактилоскопічні, як засіб боротьби із злочинністю є особливою інформаційною системою всіх правоохоронних органів, що складається з реєстрації, зосередження і систематизації відомостей, які мають кримінально-правове та розшукове значення для розкриття, розслідування та попередження злочинів. Методи дактилоскопії, залишаючись одними з найбільш ефективних методів встановлення особи людини, вимагають свого подальшого розвитку і вдосконалення. Крім того, щорічно, на найвищому рівні піднімається питання про вдосконалення роботи з розкриття та розслідування злочинів як одного з пріоритетних напрямків реформування правоохоронної системи. Питання вдосконалення та практика застосування дактилоскопічної реєстрації активно обговорюються як серед правоохоронців, так і в науковому колі. Останнім часом в Україні висловлювалися пропозиції науковцями, зокрема В. П. Бахіним, В. І. Бояровим, В. І. Галаганом, В. К. Лисиченком, А. В. Іщенком, М. Я. Сегаєм, А. В. Старушкевичем, щодо необхідності введення системи загального дактилоскопіювання та створення відповідного банку даних [1, с. 150]. Їх аргументи цілком життєві та практичні.

Повністю підтримую цю точку зору, адже саме в побуті ми відчуємо плюси такої реєстрації, так як в життєвих ситуаціях швидко і надійно можна буде засвідчити особу громадянина, в тому числі і в умовах надзвичайних подій, ну і звичайно ж, це в повній мірі сприятиме зниженню кількості нерозкритих злочинів у випадках, коли з місця події вилучено сліди рук, як, втім, і в цілому позначиться на розкритті. Тільки за 2019 рік і тільки в Донецькій області в зв'язку з невстановленням особи, що скоїла правопорушення, залишились нерозкритими більш ніж 11 000 кримінальних злочинів і в 2020 році тенденція продовжує бути негативною: за січень – лютий 2020 року залишились нерозкритими більш ніж 3200 злочинів (+ більш ніж 4 відсотка щодо показників 2019 року за аналогічний період).

В сучасних умовах необхідна точна, єдина і ефективна система реєстрації, така система, яка б могла вирішити проблему встановлення особи та забезпечити належну боротьбу зі злочинністю. Перш за все, мова йде про загальну обов'язкову дактилоскопічну реєстрацію, яка, цілком очевидно, матиме як розшукове, так і превентивне значення. До певної міри слід стверджувати, що криміналістичний облік в даний час виходить за традиційне і застаріле розуміння кримінальної реєстрації і тому ні в жодному разі не веде до тотального контролю з боку держави. Саме останнє і впливає на думку всього суспільства, яке недооцінює значення дактилоскопічної реєстрації і ставиться до її використання не просто скептично, а саме негативно. Крім того, слід вирішити низку завдань організаційного, фінансового, інформаційного, технічного, кадрового та іншого забезпечення створення і функціонування такої системи [2, с. 74].

Однак, всі відомі аргументи противників загальної дактилоскопічної реєстрації в більшості випадків неспроможні. По перше, в даний час людина як фізична особа піддається реєстрації при отриманні паспорта, водійського посвідчення, медичного полісу, при реєстрації об'єктів нерухомості, автотранспорту, водних чи повітряних суден. Більш того, примітивно, але має місце реєстрація в мережі інтернет. По друге, криміналістичні обліки призначені для діагностичних і ідентифікаційних цілей за індивідуальними прикметами та іншими ознаками, коли установчі дані невідомі.

Головною метою криміналістичної реєстрації є використання облікових відомостей в правоохоронній діяльності, перш за все в діяльності щодо забезпечення охорони і захисту законних прав та інтересів людини і громадянина. Якщо вести мову про обмеження прав і свобод, то саме дактилоскопічна реєстрація абсолютно не впливає на це, на відміну від інших перерахованих вище фактів реєстрації. Інформація про дактилоскопічну реєстрацію не використовується до тих пір, поки сама людина не ініціює це фактом скоєння правопорушення. Дані, які містяться в реєстраційних масивах, залишаються, образно кажучи, мертвим скарбом, якщо співробітники оперативних служб, слідчі та експерти не будуть їх використовувати в своїй професійній діяльності. Будь-яка інформація, що міститься в криміналістичних обліках, значно збільшує обсяг відомостей, якими можна оперувати для розкриття злочинів і їх повного і всебічного розслідування.

Слід пам'ятати, що всі види обліків об'єднує те, що інформація, яка в них міститься, використовується з метою розкриття, розслідування та попередження злочинів, розшуку злочинців, встановлення осіб невідомих громадян [3, с. 56]. Адже інформаційно-довідкове забезпечення криміналістичної діяльності є основною галуззю криміналістичної техніки.

Найефективнішим способом дактилоскопічної реєстрації могло б стати дактилоскопіювання при отриманні паспорта громадянина України в 14 років. Відповідно, дактилоскопічний облік буде забезпечений ще й фотографією особи, при цьому, враховуючи технічне оснащення правоохоронних органів, дана процедура не створить якихось проблем. З огляду на те, що законотворчий процес досить тривала процедура, створення цього закону необхідно починати вже зараз. В подальшому

даний облік можна і потрібно буде доповнити базою даних ДНК, яку вже сьогодні слід формувати, поєднуючи, наприклад, реєстрацію зброї усіх видів.

Наприкінці, слід зауважити, що всі питання, пов'язані з загальною дактилоскопічною реєстрацією, не призведуть до серйозних фінансових витрат, так як система, вибудована в ОВС, здатна і сьогодні забезпечити повсюдне дактилоскопіювання. І найважливішим, на мій погляд, є те, що загальну дактилоскопічну реєстрацію громадян можна визнати елементом реалізації криміналістичного попередження злочинів, що певною мірою сприятиме більш оперативному розкриттю злочинів. Тим самим, буде здійснюватися профілактика, адже загальновідомо, що найкраща профілактика – це розкриття злочинів.

Криміналістична реєстрація є забезпечуючою по відношенню до всієї діяльності по розкриттю та розслідуванню злочинів, а також комплексною, інтегративною по відношенню до інших розділів криміналістики, і повинна прийняти на себе додаткову функцію – функцію криміналістичного інформаційного супроводу і підтримки прийняття обґрунтованих криміналістичних рішень в процесі розкриття і розслідування злочинів.

Підводячи певні підсумки, слід зазначити, що загальна дактилоскопічна реєстрація буде сприяти ефективному отриманню доказової бази щодо по розслідуваним кримінальним справам лише в тому випадку, якщо повсюдно будуть впроваджені сучасна електронна техніка і технології обробки інформації, що позначиться на оперативності і доступності. У цій частині вже протягом останніх десятиліть ведеться не тільки обговорення, а й виробляються конкретні пропозиції, в тому числі на дисертаційному рівні. Так, в даний час, дактилоскопічні інформаційні системи впроваджені в єдину інформаційно-телекомунікаційну систему для нагромадження і інтегрованого обміну інформацією між правоохоронними органами.

Список використаних джерел:

1. Свобода Є. Й. Деякі аспекти правового регулювання дактилоскопічної реєстрації. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. № 3. С. 148-153.
2. Полонська Ю. В. Теоретико-правові аспекти вдосконалення дактилоскопічної реєстрації. *Кримінальний вісник*. 2014. № 1 (21). С. 70-74.
3. Глібок В. М., Дудніков А. А., Журавель В. А. та ін. Криміналістика : підручник для студентів юрид. спец, вищих закладів освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. К. : Видавничий Дім «ІнЮре», 2001. 684 с.